

Filip Memches: Tomasz Merta i konserwatyzm dla mas

Był praktykiem nowoczesnego konserwatyizmu polskiego, takiego jakiego potrzebuje nasz wykorzeniony naród

Był praktykiem nowoczesnego konserwatyizmu polskiego, takiego jakiego potrzebuje nasz wykorzeniony naród. Dlatego właśnie Merta pozostawił po sobie realne osiągnięcia - pisze Filip Memches dzieląc się wrażeniami po lekturze książki "Nieodzowność konserwatyizmu. Pisma wybrane" zmarłego tragicznie w Smoleńsku Tomasza Merty.

Tekst ukazał się na portalu Rebelya.pl

Konserwatyzm w warunkach polskich jest projektem dość karkołomnym. W kraju zerwanej przez rewolucję komunistyczną ciągłości instytucjonalnej i kulturowej uprawianie polityki w kategoriach obrony starego świata wydaje się dość trudne. Nie wiadomo bowiem, czego realnie ta obrona dotyczy. Druga wojna światowa zrobiła swoje. Wraz z zagładą elity II Rzeczypospolitej wytworzyła się nowa substancja społeczna, która przybrała postać narodu peerelowskiego.

Dziś ci, co mienią się w Polsce konserwatystami, mają zatem problem. Nie mogą się wzorować na brytyjskich torysach z ich wysublimowanym arystokratyzmem, nawet jeśli ten jest dostosowany do warunków współczesnej liberalnej demokracji. Polski konserwatyzm musi się mierzyć z rzeczywistością postpeerelowską - społeczeństwem parweniuszy. Nie może sobie pozwolić na idealizowanie, skądinąd młodego, narodu, które tysiącletnie dziedzictwo przodków przeżywa jako mitologię (bajki o żelaznym wilku), a nie jako historię (żywy przekaz).

Czy konserwatyzm Tomasza Merty uwzględnia te wszystkie uwarunkowania? Z pewnością ten eseista, historyk idei, nauczyciel akademicki, a także w ostatnich latach swojego życia polityk (jako wiceminister kultury i dziedzictwa narodowego był jednym z pasażerów prezydenckiego tupolewa, który się rozbił w Smoleńsku), zdawał sobie sprawę z paradoksów postawy zachowawczej.

Tomasz Merta nie godził się na pesymistyczną wizję duchowej kondycji Polaków. Ujmował rzecz następująco: "W 1989 roku nie mieliśmy wcale pustych rąk - ocalić udało się zdumiewająco dużo, jeśli idzie zarówno o

tradycje polityczne, jak i społeczne. Opozycja nie tylko zakiełkowała, ale i rozkwitła, także i dlatego, że miała do czego się odwoływać: do wciąż mocnej rodziny kulturywującej nierzadko historyczne i etyczne tradycje, do etosu polskiej inteligencji, do niezwykle silnej i zachowującej nieprzerwaną ciągłość tradycji religijnej".

Takie stanowisko nie wyklucza jednak poszukiwania konserwatyzmu dla mas - dla społeczeństwa, którego różnorodność została zniwelowana, i którego elitę poddano eksterminacji. Merta przyznawał: "Istotnie, konserwatysta musi zdawać sobie sprawę z tego, co jest, a więc także z faktu istnienia peerelowskiej i chłopskiej mentalności, ale nie znaczy to, że jest skazany na proste zachowanie zastanego świata".

Z refleksji Tomasza Mertę wyłania się zatem konserwatyzm, który zakłada poważne zmiany. To konserwatyzm nie odczuwający lęku przed słowem "nowoczesność". I takiego właśnie konserwatyzmu potrzebuje naród postpeerelowski (choć ów przymiotnik z pewnością Merta by zanegował). Dopiero gdy wyleczymy się ze złudzeń na własny temat i zrezygnujemy z naiwnego idealizowania naszej tożsamości, wówczas będziemy mogli nawiązać relację z dziedzictwem przodków, które dziś bywa zaledwie pięknoduchowską abstrakcją lub kiczowatym banałem z akademii szkolnych (jakże PRL potrafił obrzydzić młodym ludziom etosową, patriotyczną narrację).

Ale to wszystko wykuwa się w praktyce. I Merta jako jeden z architektów polskiej polityki historycznej był nowoczesnego konserwatyzmu praktykiem. Dodajmy, praktykiem odnoszącym sukcesy. Działo się tak chociażby wtedy, gdy aktywnie zaangażował się on w zmianę nazwy obozu w Oświęcimiu na "Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-45)". Niby drobiazg, ale przecież z jakiegoś powodu tyle się o takie kwestie kruszy kopii. I robią to nowoczesne narody: Niemcy, Francuzi, Izraelczycy itd.

Dlaczego więc nie mieliby tego robić Polacy?

Dziękuję, Tomku.

Filip Memches

Rebelya.pl

Więcej o książce *Nieodzowność konserwatyzmu. Pisma wybrane*
Tomasza Merty